Bhagavad Gita Chapter 15

श्रीमद्भगवद्गीता पञ्चदशोऽध्यायः (पुरुषोत्तमयोगः)

SHLOKA · श्लोक

1 ऊर्ध्वमूलमधःशाखमश्वत्थं प्राहुरव्ययम्।
छन्दांसि यस्य पर्णानि यस्तं वेद स वेदवित्॥

Urdhva mulam adhah shakham ashvattham prahur avyayam.
Chhandansi yasya parnani yas tam veda sa vedavit.

2 अधश्चोर्ध्वं प्रसृतास्तस्य शाखा
गुणप्रवृद्धा विषयप्रवालाः।
अधश्च मूलान्यनुसंततानि
कर्मानुबन्धीनि मनुष्यलोके॥

Adhash chordhvam prasritas tasya shakha
Guna pravriddha vishaya pravalah.
Adhash cha mulany anusantatani
Karmanubandhini manushya loke.

3 न रूपमस्येह तथोपलभ्यते
नान्तो न चादिर्न च संप्रतिष्ठा।
अश्वत्थमेनं सुविरूढमूल-
मसङ्गशस्त्रेण दृढेन छित्त्वा॥

Na rupam asyeha tathopalabhyate
Nanto na chadir na cha sampratishtha.
Ashvattham enam suvirudha mula-
Masanga shastrena dridhena chhittva.

4 ततः पदं तत्परिमार्गितव्यं
यस्मिन्गता न निवर्तन्ति भूयः।
तमेव चाद्यं पुरुषं प्रपद्ये
यतः प्रवृत्तिः प्रसृता पुराणी॥

Tatah padam tat parimargitavyam
Yasmin gata na nivartanti bhuyah.
Tam eva chadyam purusham prapadye
Yatah pravrittih prasrita purani.

5 निर्मानमोहा जितसङ्गदोषा
अध्यात्मनित्या विनिवृत्तकामाः।
द्वन्द्वैर्विमुक्ताः सुखदुःखसंज्ञै-
र्गच्छन्त्यमूढाः पदमव्ययं तत्॥

Nirmana moha jita sanga dosha
Adhyatma nitya vinivritta kamah.
Dvandvair vimuktah sukha duhkha sanjnai-
Rgachchhanty amudhah padam avyayam tat.

6 न तद्भासयते सूर्यो न शशाङ्को न पावकः।
यद्गत्वा न निवर्तन्ते तद्धाम परमं मम॥

Na tad bhasayate suryo na shashanko na pavakah.
Yad gatva na nivartante tad dhama paramam mama.

7 ममैवांशो जीवलोके जीवभूतः सनातनः।
मनःषष्ठानीन्द्रियाणि प्रकृतिस्थानि कर्षति॥

Mamaivansho jiva loke jiva bhutah sanatanah.
Manah shashthanindriyani prakriti sthani karshati.

8 शरीरं यदवाप्नोति यच्चाप्युत्क्रामतीश्वरः।
गृहीत्वैतानि संयाति वायुर्गन्धानिवाशयात्॥

Shariram yad avapnoti yach chapy utkramatishvarah.
Grihitvaitani sanyati vayur gandhan ivashayat.

9 श्रोत्रं चक्षुः स्पर्शनं च रसनं घ्राणमेव च।
अधिष्ठाय मनश्चायं विषयानुपसेवते॥

Shrotram chakshuh sparshanam cha rasanam ghranam eva cha.
Adhishthaya manash chayam vishayan upasevate.

10 उत्क्रामन्तं स्थितं वापि भुञ्जानं वा गुणान्वितम्।
विमूढा नानुपश्यन्ति पश्यन्ति ज्ञानचक्षुषः॥

Utkramantam sthitam vapi bhunjanam va gunanvitam.
Vimudha nanupashyanti pashyanti jnana chakshushah.

11 यतन्तो योगिनश्चैनं पश्यन्त्यात्मन्यवस्थितम्।
यतन्तोऽप्यकृतात्मानो नैनं पश्यन्त्यचेतसः॥

Yatanto yoginash chainam pashyanty atmany avasthitam.
Yatantopy akritatmano nainam pashyanty achetasah.

12 यदादित्यगतं तेजो जगद्भासयतेऽखिलम्।
यच्चन्द्रमसि यच्चाग्नौ तत्तेजो विद्धि मामकम्॥

Yad aditya gatam tejo jagad bhasayatekhilam.
Yach chandramasi yach chagnau tat tejo viddhi mamakam.

13 गामाविश्य च भूतानि धारयाम्यहमोजसा।
पुष्णामि चौषधीः सर्वाः सोमो भूत्वा रसात्मकः॥

Gam avishya cha bhutani dharayamy aham ojasa.
Pushnami chaushadhih sarvah somo bhutva rasatmakah.

14 अहं वैश्वानरो भूत्वा प्राणिनां देहमाश्रितः।
प्राणापानसमायुक्तः पचाम्यन्नं चतुर्विधम्॥

Aham vaishvanaro bhutva praninam deham ashritah.
Pranapana samayuktah pachamy annam chaturvidham.

15 सर्वस्य चाहं हृदि संनिविष्टो
मत्तः स्मृतिर्ज्ञानमपोहनं च।
वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्यो
वेदान्तकृद्वेदविदेव चाहम्॥

Sarvasya chaham hridi sannivishto
Mattah smritir jnanam apohanam cha.
Vedaish cha sarvair aham eva vedyo
Vedanta krid vedavid eva chaham.

16 द्वाविमौ पुरुषौ लोके क्षरश्चाक्षर एव च।
क्षरः सर्वाणि भूतानि कूटस्थोऽक्षर उच्यते॥

Dvav imau purushau loke ksharash chakshara eva cha.
Ksharah sarvani bhutani kutasthokshara uchyate.

17 उत्तमः पुरुषस्त्वन्यः परमात्मेत्युदाहृतः।
यो लोकत्रयमाविश्य बिभर्त्यव्यय ईश्वरः॥

Uttamah purushas tv anyah paramatmety udahritah.
Yo loka trayam avishya bibharty avyaya ishvarah.

18 यस्मात्क्षरमतीतोऽहमक्षरादपि चोत्तमः।
अतोऽस्मि लोके वेदे च प्रथितः पुरुषोत्तमः॥

Yasmat ksharam atitoham aksharad api chottamah.
Atosmi loke vede cha prathitah purushottamah.

19 यो मामेवमसम्मूढो जानाति पुरुषोत्तमम्।
स सर्वविद्भजति मां सर्वभावेन भारत॥

Yo mam evam asammudho janati purushottamam.
Sa sarvavid bhajati mam sarva bhavena Bharata.

20 इति गुह्यतमं शास्त्रमिदमुक्तं मयानघ।
एतद्बुद्ध्वा बुद्धिमान्स्यात्कृतकृत्यश्च भारत॥

Iti guhyatamam shastram idam uktam mayanagha.
Etad buddhva buddhiman syat krita krityash cha Bharata.

Text checked against: Gita Press, Gorakhpur: Shrimad Bhagavad Gita with shloka and Hindi translation (pocket edition, 1975 printing, publisher Motilal Jalan).
Meanings, audio and all scripts at nityapaath.com/bhagavad-gita-chapter-15/